

Knelpunten los je niet alleen op met herverdelen, investeren blijft noodzakelijk

Compensatie van herverdeel-effecten op begroting hogescholen eerste stap

Het is een bemoedigende eerste stap dat de minister van OCW heeft besloten de negatieve effecten van de herverdeling van middelen, voorgesteld door de commissie van Rijn, in het hbo structureel te compenseren. Maurice Limmen, voorzitter Vereniging Hogescholen: “Wij hebben ervoor gepleit studenten op de hogescholen niet de dupe te laten worden van budgettaire verschuivingen, de minister heeft daar gehoor aan gegeven.” Daarnaast benadrukt hij dat het door de minister aangekondigde kostenonderzoek dat kan leiden tot een volgend herijkingsmoment voor de bekostiging van het hoger onderwijs nooit mag leiden tot een kostprijsbenadering van het onderwijs in het hbo. De door de commissie benoemde lange termijn agenda met financiële prioriteiten voor het hoger onderwijs biedt echter wel kansen voor het hbo.

In deze position paper delen we met de Tweede Kamer graag onze reactie op de brief die de minister van OCW over het advies van de commissie van Rijn ‘Wissels om: Bekostiging Hoger Onderwijs’ op 21 juni jl aan de kamer aanbood en die op 1 juli a.s. in een notaoverleg in de Kamer wordt besproken.

Kernboodschap: Het hbo kent diverse financiële knelpunten die vragen om extra investering. Het oplossen van het ene knelpunt door te schuiven met geld binnen het bestaande budget maar trekt op de langere termijn een wissel op andere knelpunten.

Medio mei presenteerde de adviescommissie van Rijn zijn advies ‘Wissels om: Bekostiging Hoger Onderwijs’. De Vereniging Hogescholen maakte zich bij de presentatie ernstig zorgen over de door de commissie gesuggereerde herverdeling van middelen in het hbo binnen de bestaande budgetten: “Wij zien het probleem van onbekostigde studenten en daar is inderdaad meer geld voor nodig. Het is echter geen oplossing deze middelen weg te halen bij andere instellingen en hun studenten. Herverdelen binnen de bestaande budgetten is niets anders dan het verschuiven van problemen.” De Vereniging Hogescholen gaf aan het een slecht idee te vinden om problemen van de één op te lossen door geld weg te halen bij de ander. “We zien dat studenten in sommige steden meer tijd voor hun studie nodig hebben en er soms langer over doen. Daar willen we graag wat aan doen en daar is ook meer geld voor nodig. Maar we lossen de problemen van studenten in Rotterdam niet op door het geld weg te halen bij studenten uit Enschede of Vlissingen”, reageerde Maurice Limmen, voorzitter van de Vereniging Hogescholen.

In het advies van de commissie van Rijn stonden een viertal thema's centraal. De knelpunten in de bekostiging van het bèta en technisch onderwijs, de verwevenheid tussen onderwijs en onderzoek, de toegankelijkheid en gelijke kansen in het hoger onderwijs en financiële prikkels in de onderwijsbekostiging ten aanzien van studentenaantallen.

Toegankelijkheid en gelijke kansen bevorderen: Compensatie herverdeel-effect

Door in de bekostiging van de hogescholen ook rekening te houden met studenten die na hun eerste studiekeuze switchen van instelling, wil de minister de toegankelijkheid van het hoger onderwijs verder bevorderen. Door het systeem van nominale bekostiging ontvangen instellingen die studenten toelaten die van een andere hoger onderwijsinstelling komen geen volledige bekostiging voor deze studenten. In eerste instantie had de commissie Van Rijn voorgesteld de variabele financiering in het hbo te verlagen met 260 miljoen euro en deze middelen te herverdelen via de vaste voet van hogescholen naar rato van het aantal onbekostigde jaren van externe switchers. Dit zou tot herverdeling van budgetten tussen hogescholen leiden van circa 20 miljoen euro. Dat was volgens de vereniging het verplaatsen van in plaats van het oplossen van knelpunten. De vereniging benadrukte het een slecht idee te vinden om problemen van de ene hogeschool op te lossen door geld weg te halen bij studenten op een andere hogeschool. Dat er naast andere problemen een probleem van onbekostigde studenten is en dat daar inderdaad meer geld voor

nodig is, werd wel gedeeld. De minister heeft de omvang van de maatregel nu gehalveerd waardoor de herverdeling van budgetten (10 mln) volledig wordt gecompenseerd. Dat is een bemoedigende eerste stap in het oplossen van financiële knelpunten bij hogescholen. Het is verheugend te constateren dat de minister afstand neemt van het rendementsdenken omdat blijkbaar 'nominaal is normaal' voor veel studenten niet geldt. De VH is blij dat erkend wordt dat dat financiële knelpunten oplevert op hogescholen.

Bètatechniek in het hbo

De vereniging onderschrijft de meerwaarde van een steviger samenwerking van het HBO met het bedrijfsleven en het WO op het vlak van bètatechniek. Daarom is het positief dat het voorstel van de minister nu een structurele maar beperkte bijdrage bevat voor bèta/techniek bij hogescholen. Ook hierbij worden de herverdeeleffecten volledig gecompenseerd. Op termijn zijn meer (aanvullende) middelen nodig om het bètatechnisch onderwijs te versterken.

Meer stabiliteit door het wegnemen van financiële prikkels in de onderwijsbekostiging

De commissie adviseerde de groeiprikkel die voortvloeit uit de studentgebonden bekostiging te reduceren en daarmee meer stabiliteit in de onderwijsbekostiging van hogescholen te brengen. In het huidige systeem zit een prikkel op studentenaantallen. Hoe meer studenten een hogeschool heeft, hoe meer bekostiging de instelling krijgt. In tijden van krimp geldt echter het omgekeerde, minder studenten leidt tot minder budget en meer onzekerheid.

De Vereniging Hogescholen vindt het belangrijk dat er meer stabiliteit voor de instellingen komt en daardoor ook meer zekerheid. De maatregel van de minister om de vaste voet te verhogen tot 20% voor het hele hbo helpt daarbij. Hogescholen zijn gebaat bij stabiliteit, zeker in een periode met dalende studentenaantallen. Daarnaast moet de vaste voet ook weer niet te hoog zijn: het hbo heeft een belangrijke rol voor de toegankelijkheid voor het hele hoger onderwijs. De minister beoogt met haar beleidsbrief daarnaast ook het bevorderen van samenwerking en het tegengaan van concurrentie. Dit sluit goed aan bij de ambities die we uitspreken in onze strategische agenda, die in september wordt uitgebracht.

Voorkom extra drempels voor start nieuwe opleidingen

De Vereniging Hogescholen is blij dat de minister afstand neemt van de door de commissie voorgestelde extra financiële drempels voor het starten van nieuwe opleidingen. Dit kan ten koste gaan van bijvoorbeeld de gewenste uitbouw van associatie degree- en masteropleidingen in het HBO en de mogelijkheid opleidingen te ontwikkelen waar op de arbeidsmarkt duidelijk behoefte aan is.

De Vereniging Hogescholen ziet ook geen meerwaarde in het voorstel van de minister om het bestaande onderwijsaanbod kwantitatief te willen laten analyseren door de CDHO. De Vereniging Hogescholen neemt zelf de regie om binnen alle sectoren, zoals de minister dat ook aangeeft, zelf te reflecteren op het opleidingsaanbod (de sectorale thuisbasis) en de aansluiting op arbeidsmarktvraagstukken en maatschappelijke opgaven (binnen de sector of sector overstijgend). Daartoe start de Vereniging Hogescholen een nieuwe serie sectorale verkenningen waarin de ontwikkelingen in het werkveld en de aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt centraal staan. Onderdeel hiervan is het initiatief om kritisch en toekomstgericht te kijken naar bepaalde opleidingen in het economisch domein onder andere door daar in te zetten op verbreding en multidisciplinair opleiden met meer aandacht voor digitalisering en techniek.

De analyse op basis van kwantitatieve indicatoren, naar analogie van het mbo, die de minister het CDHO vraagt te doen om de macrodoelmatigheid van bestaande opleidingen te toetsen is volgens de Vereniging Hogescholen onnodig. De cijfers uit de hbo-monitor tonen aan hbo'ers het goed doen op de arbeidsmarkt.

Beroepen en functies veranderen razendsnel van inhoud. Dit stelt hoge eisen aan de onderwijsprogramma's en de vernieuwing daarvan. De VH gaat de komende tijd nadrukkelijk met dit vraagstuk aan de slag in samenwerking met het werkveld.

De voorbereiding van onze studenten op hun toekomstige loopbaan is een belangrijke focus van het HBO. De hogescholen spelen een belangrijke rol in de vernieuwing van beroepen en het bevorderen van de zo noodzakelijke interdisciplinaire samenwerking. Hogescholen leiden in Nederland samen bijna een half miljoen studenten op in associate degrees, bachelor- en masteropleidingen.

Van onze afgestudeerden heeft ruim 80% direct een baan, en na 3 maanden is dat bijna 90%. 51% heeft na anderhalf jaar een vaste aanstelling en 81% vindt een baan op minimaal hbo-niveau. De werkloosheid is laag en gemiddeld 3,6% over alle sectoren. 78% (ruim 3 op de 4 afgestudeerden) van de afgestudeerden heeft een baan in het eigen vakgebied.

Het versterken van praktijkgericht onderzoek vergt extra investeringen

De Vereniging Hogescholen waardeert dat de minister de keuze maakt om nieuwe voorstellen voor de verdeling van middelen praktijkgericht onderzoek pas te doen na het uitbrengen van haar strategische agenda aan het einde van dit kalenderjaar. De Vereniging Hogescholen voert momenteel gezamenlijk met SIA en OCW een verkenning uit ten aanzien van de doorontwikkeling van praktijkgericht onderzoek. Daarnaast zal de Vereniging Hogescholen ook haar visie presenteren op de ontwikkeling van een derde cyclus in het hbo. Deze zal na de zomer als onderdeel van de strategische agenda hbo worden gepresenteerd. Daarnaast kan de vereniging zich vinden in de keuze van de minister om nu af te zien van overheveling 2^e naar 1^e geldstroom in het hbo. Dit zou teveel schade aanbrengen aan het al beperkte budget en programma van regieorgaan SIA. Dat laat onverlet dat naar de toekomst toe bij groei van budget voor praktijkgericht onderzoek de prioriteit zou moeten komen te liggen bij de eerste geldstroom. De huidige middelen voor praktijkgericht zijn volstrekt onvoldoende in relatie tot de maatschappelijke opdracht die er ligt om de arbeidsmarkt en beroepen te innoveren. Omgeslagen per student is er voor elke student in het HBO 160 EUR per jaar beschikbaar voor praktijkgericht onderzoek (tegenover 7.000 in het WO).

Geen kostprijsgerichte aansturing van het hbo

Eén van de belangrijkste aanbevelingen van de commissie is de oproep om met een periodiek, onafhankelijk onderzoek, gevalideerd inzicht te krijgen in de kosten-kwaliteitverhouding in onderwijs en onderzoek. De commissie adviseert de uitkomsten te gebruiken om het landelijke bekostigingssysteem te herijken en de toereikendheid van het macrobudget te beoordelen. Beter inzicht in de kosten van onderwijs en onderzoek is volgens de commissie nodig voor een transparanter bekostigingssysteem, dat beter aansluit bij de werkelijke kosten van onderwijs en onderzoek.

De minister heeft aangegeven dit advies over te nemen. Zij wil daartoe een kostenonderzoek met een looptijd van 1 1/2 jaar. Dit hangt nauw samen met een ander onderzoek naar de toereikendheid van de bekostiging dat gereed zou moeten zijn voor de nieuwe kabinetsperiode. De minister wil kort na de zomer in september een voorstel doen voor opzet en timing van de onderzoeken.

De Vereniging Hogescholen wil stevig worden betrokken bij de formulering van de opdracht en de inrichting van de onderzoekscommissie. Het kostenonderzoek kan leiden tot een volgend herijkingsmoment voor de bekostiging van het hoger onderwijs maar mag nooit leiden tot een kostprijsbenadering van het onderwijs in het hbo. Daarnaast zou het combineren van de twee

onderzoeken de voorkeur hebben van de vereniging. Belangrijk daarbij is vooral te kijken naar kostenverzwarende factoren op sectorniveau.

Voorbeeld: lerarenopleidingen

Momenteel zijn grote tekorten zichtbaar op de arbeidsmarkt in het onderwijs. Vanzelfsprekend zijn de lerarenopleidingen afhankelijk van de interesse van aankomend studenten of zij voor deze studie kiezen om tegemoet te komen aan het lerarentekort. De hogescholen bieden een landelijk dekkend aanbod van tweedegraadslerarenopleidingen in alle schoolvakken (naast de pabo en eerstegraadsopleidingen). Vooral in de zogenaamde tekortvakken leidt dit tot het complexe vraagstuk hoe een hogeschool een opleiding in stand kan houden wanneer slechts kleine groepen studenten voor die opleiding kiezen, terwijl tegelijkertijd de regionale verbondenheid met de omringende onderwijsinstellingen noodzakelijk is om het mogelijk te maken dat leraren in-opleiding ervaring 'in de school' opdoen. Schaalgrootte van de opleiding staat op gespannen voet met het zorgdragen voor een dekkend opleidingsaanbod.

De Vereniging Hogescholen hecht zeer aan transparantie over de hbo-sector en bood daarom altijd al via haar website een groot aantal kerncijfers over het hbo. De Vereniging Hogescholen heeft in het kader van transparante benchmarks en benchlearning vorig week haar sectordashboard gelanceerd. "Nieuw is dat we daarin uit een breed scala van bronnen de kerncijfers over het hbo combineren. Met het sectordashboard is het voor de gebruikers bovendien nog gemakkelijker om zelf met deze cijfers aan de slag te gaan", aldus Maurice Limmen, voorzitter Vereniging Hogescholen. Het sectordashboard is toegankelijk voor een brede groep gebruikers, zoals medezeggenschapsleden, journalisten, onderwijsgeveenden en onderzoekers, ministeries en andere partijen.

Solvabiliteit

In haar brief kondigt de minister aan dat de inspectie momenteel de invulling van een bovengrens voor solvabiliteit verkent. Hetzelfde deed ze al eerder die week in een brief over de reserves in het gehele onderwijs. Hoewel in die brief in positieve bewoordingen over het hbo werd gesproken, is de toonzetting ten aanzien van geld dat op de 'plank' blijft liggen helaas onterecht. Het onderzoek van de inspectie krijgt waarschijnlijk de invulling dat bij de 10% instellingen met de grootste reserves onderzoek plaatsvindt om te komen tot normstelling. De Vereniging Hogescholen constateert dat het hbo van alle onderwijssectoren de laagste gemiddelde solvabiliteit heeft en dat de hogescholen de afgelopen jaren nadrukkelijk hebben laten zien zeer bewust met de vermogenspositie om te gaan. Op verzoek van de vorige minister van OCW en het parlement is fors in de reserves ingeteerd. In 2016 heeft dit zelfs geleid tot een verlies van 93 miljoen euro voor de hbo-sector als geheel. Die reserves zijn er echter ook niet voor niets. De minister doet geen recht aan voorgaande als nu binnen elke onderwijssector opnieuw de 10% instellingen met de hoogste solvabiliteit door de Onderwijsinspectie nader onderzocht gaat worden. Dat wekt immers de suggestie alsof per definitie altijd de hoogste 10% van elke deelverzameling het niet goed doet.

Lange termijn voorstellen commissie-Van Rijn bieden kans voor het hbo

De minister zet in haar reactie op het advies van de commissie wissels om in de bekostiging op korte termijn. Daarmee lost zij naar haar zeggen urgente knelpunten in de bekostiging op en zet zij de koers naar een nieuwe balans tussen samenwerking en concurrentie in onderwijs en onderzoek. De voorstellen voor de langere termijn in het advies van de commissie van Rijn bieden kansen voor het hbo en worden door de minister nog eens benadrukt. Zo steunt de commissie extra investeringen voor praktijkgericht onderzoek in het hbo. De commissie noemt daarbij ook dat dat tot een gedifferentieerde aanpak zou kunnen leiden.

Deze koers is door de vereniging al nadrukkelijk ingezet en zal in de door haar te presenteren agenda in september nader worden uiteengezet.

Daarnaast pleit de commissie van Rijn voor meer ruimte in het binaire stelsel, in het bijzonder om meer vwo-studenten voor het hbo in plaats van het wo (waar studentenaantallen nog groeien) te laten kiezen. Samenwerking in de technieksector beschouwt de commissie als een eerste stap. Ook vindt de Vereniging Hogescholen het van belang dat de commissie heeft erkend dat nominaal studeren niet de norm hoeft te zijn in de bekostiging van opleidingen. Opvallend is wat de vereniging betreft dat deze thema's, behoudens de flexibele bekostiging in relatie tot een leven lang ontwikkelen, in de beleidsbrief van de minister weinig aandacht krijgen.

Achtergrond commissie van Rijn: onderzoek bekostigingssystematiek HO door commissie Van Rijn

In het Regeerakkoord is afgesproken dat de bekostigingssystematiek van het hoger onderwijs deze kabinetsperiode wordt herzien. Om te onderzoeken of de verdeling van de rijksbijdrage nog wel recht doet aan de taken en activiteiten van de universiteiten en hogescholen heeft de minister de commissie Van Rijn aangesteld om met een advies te komen. De commissie van Rijn kreeg als opdracht mee voorstellen te doen voor aanpassing van de systematiek van bekostiging binnen de bestaande budgettaire kaders. De commissie heeft zich van november 2018 tot april 2019 gebogen over een herziening van de huidige bekostigingssystematiek. Daarbij stonden een viertal thema's centraal. De knelpunten in de bekostiging van het bèta en technisch onderwijs, de verwevenheid tussen onderwijs en onderzoek, de toegankelijkheid en gelijke kansen in het hoger onderwijs en financiële prikkels in de onderwijsbekostiging ten aanzien van studentenaantallen. Op 15 mei bracht de commissie zijn advies uit. Zie eerdere berichtgeving hierover.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Marjolein Schooleman, woordvoerder en coördinator corporate communicatie, bereikbaar via schooleman@verenighogescholen.nl, (070) 312 26 14 en 06 51 84 05 65.

